

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Гарбар Антон Миколайович

здобувач ступеня доктора філософії,

Державний торговельно-економічний університет

У сучасних умовах глобальних трансформацій відбувається зміна підходів до локалізації іноземного капіталу. Основна увага науковців дедалі частіше приділяється не дослідженню обсягів інвестування, а аналізу якісних характеристик присутності іноземних суб'єктів господарювання. Особливої актуальності набуває вивчення еволюції підходів до розуміння поняття локалізації іноземного капіталу, оскільки саме ретроспективний аналіз дозволяє виявити закономірності переходу від звичайного просторового розміщення активів до глибокої інтеграції іноземного капіталу в національні відтворювальні процеси.

Проблемі руху іноземного капіталу та його локалізації присвячено велику кількість праць зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, В. Грамотнева [1], Доброскок Ю., Дронь М. [2], Дж. Даннінга [4], Цимбалюк Ю., Корман, І., Ролінського О. [3], С. Хаймера [5] та ін. Незважаючи на значний науковий доробок, питання еволюції поглядів саме на сутність локалізації іноземного капіталу потребує більш детального дослідження.

Дослідження еволюції наукових поглядів засвідчує, що формування підходів до локалізації іноземного капіталу відбувалося в нерозривному зв'язку з розвитком теорій прямих іноземних інвестицій та міжнародного виробництва. У фундаментальних працях зарубіжних вчених цей процес переважно описувався категоріями «рух капіталу» або «інвестиційна діяльність». Однак, в межах нашого дослідження, доцільно розглядати ці класичні концепції як еволюційні етапи, що розкривають природу та мотиви локалізації іноземного капіталу, що змінювалася від просторового переміщення активів до довгострокової присутності в економіці приймаючої країни.

Аналіз літературних джерел свідчить, що на ранніх етапах розвитку суспільства, зокрема в античності та середньовіччі, концепція локалізації іноземного капіталу не була сформована через домінування етичних та релігійних обмежень щодо накопичення багатства. У цей період капітал розглядали не як актив для виробничої локалізації, а як засіб торгівлі, що часто піддавалося суспільному осуду. Зміна поглядів відбулася лише в епоху меркантилізму, коли з'явилося усвідомлення, що капітал може сприяти розвитку національного виробництва, що стало першим кроком

до розуміння локалізації як інструменту державного розвитку, хоча й в обмеженому вигляді, з урахуванням поширення протекціонізму. Подальший розвиток наукової думки, в межах класичної та неокласичної шкіл дозволив розглядати рух капіталу крізь призму абсолютної економічної свободи та різниці у нормах прибутку. Локалізація іноземного капіталу в цей час пояснювалася здебільшого чинниками витрат – капітал переміщувався туди, де спостерігалось найбільш вигідне застосування через свою надмірність у країні походження. Теорії локалізації базувалися на мінімізації виробничих і транспортних витрат, розглядаючи вибір місця розташування виходячи з відстані та вартості ресурсів [1].

Важливий крок у розумінні досліджуваного поняття відбувся у другій половині ХХ століття з появою теорії ринкових недосконалостей. С. Хаймер та Ч. Кіндлбергер, зазначають, що локалізація капіталу є наслідком недосконалості ринків, де фірми створюють дочірні компанії за кордоном, щоб зберегти контроль над унікальними перевагами та технологіями [6]. Важливим продовженням деяких ідей цього підходу стала теорія життєвого циклу продукту Р. Вернона, яка розглядає зв'язок локалізації виробництва з етапами розвитку товару, зокрема, переміщення потужностей у зарубіжні країни відбувається на стадії стандартизації продукту з метою пошуку дешевших ресурсів та захисту ринків збуту [6].

Найбільш комплексним теоретичним узагальнюючим дослідженням цього періоду стала еkleктична парадигма Дж. Даннінга, яка об'єднала переваги власності, локалізації та інтерналізації. Саме в межах цієї теорії відбулася еволюція розуміння чинників локалізації. Спочатку домінуючими були наявність природних ресурсів та дешевої робочої сили, то згодом акцент змістився на «створені активи», такі як інфраструктура, інноваційні системи та якість інституцій [7].

На сучасному етапі, після появи фундаментальних праць П. Кругмана та формування «нової економічної географії», яка підкреслила значення агломераційних ефектів і кластерів, науковий інтерес змістився в бік інституційних аспектів локалізації. Сучасні дослідження дедалі частіше розглядають локалізацію іноземного капіталу як складний процес взаємодії інвестора з інституційним середовищем приймаючої країни. Зокрема, теорія інституційної відповідності, розроблена С. Вільгельмс, акцентує увагу на тому, що здатність країни залучати та ефективно локалізувати капітал залежить від адаптивності уряду, ринків та освітніх систем до потреб інвесторів. Локалізація в цьому контексті розглядається, передусім, як результат відповідності інституційного середовища очікуванням глобального бізнесу [7].

Крім того, значний вплив на сучасне розуміння локалізації справили нові моделі, що пояснюють експансію компаній з країн, що розвиваються.

Традиційні теорії були доповнені моделлю LLL Дж. Метьюза, яка розглядає локалізацію як спосіб доступу до зовнішніх ресурсів через встановлення зв'язків та навчання, а також концепцією «трампліну» Ло та Тунга. Наведені новітні підходи, що розглядаються в працях Пола Дж. та Фелісіано-Сестеро М. М., підкреслюють, що в умовах глобалізації локалізація іноземного капіталу трансформувалася від пошуку ресурсної ренти та ринків збуту до прагнення стратегічних активів, технологій та глибокої інституційної інтеграції в приймаючі економіки [6].

Проведений аналіз еволюції підходів щодо розуміння локалізації іноземного капіталу дозволив зробити висновок, що вони зазнали суттєвих трансформацій, змінившись від фрагментарних уявлень, обмежених певними рисами, до розвитку системних теорій міжнародного бізнесу. На сучасному етапі концепція локалізації іноземного капіталу набула ознак вбудованості в інституційне середовище приймаючої країни. Отже, під впливом нових викликів акцент змістився з експлуатації природних ресурсів на використання створених активів. Новітні моделі обґрунтовують розуміння локалізації як механізму інтеграції в глобальні ланцюги вартості, де метою є створення стратегічних активів через навчання та інституційну адаптацію.

Список використаних джерел:

1. Грамотнев В. Історичні витоки формування сучасних теоретичних концепцій іноземного інвестування. *Міжнародна економічна політика*. 2024. № 1 (40). С. 73–104. DOI: <https://doi.org/10.33111/iep.2024.40.03>.
2. Dobroskok Iu. B., and Dron M. D. The Strategy of Attracting Foreign Direct Investment in Ukrainian Enterprises. *Business Inform* 2023. 5:67–72. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-67-72>
3. Цимбалюк Ю., Корман, І., Ролінський О. Стан іноземного інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-25>
4. Dunning J. H. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Wokingham : AddisonWesley Publishing Company, 1993.
5. Hymer S. H. *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. Cambridge : M. I. T. Press, 1976. 253 p.
6. Paul J., Feliciano-Cestero M. M. Five decades of research on foreign direct investment by MNEs: An overview and research agenda. *Journal of Business Research*. 2021. Vol. 124. P. 800–812. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.04.017>.
7. Popovici O. C., Călin A. C. FDI theories. A location-based approach. *The Romanian Economic Journal*. 2014. Year XVII, No. 53. P. 3–24. URL: <https://rejournal.eu/sites/rejournal.versatech.ro/files/articole/2014-12-16/3154/1popovici.pdf>